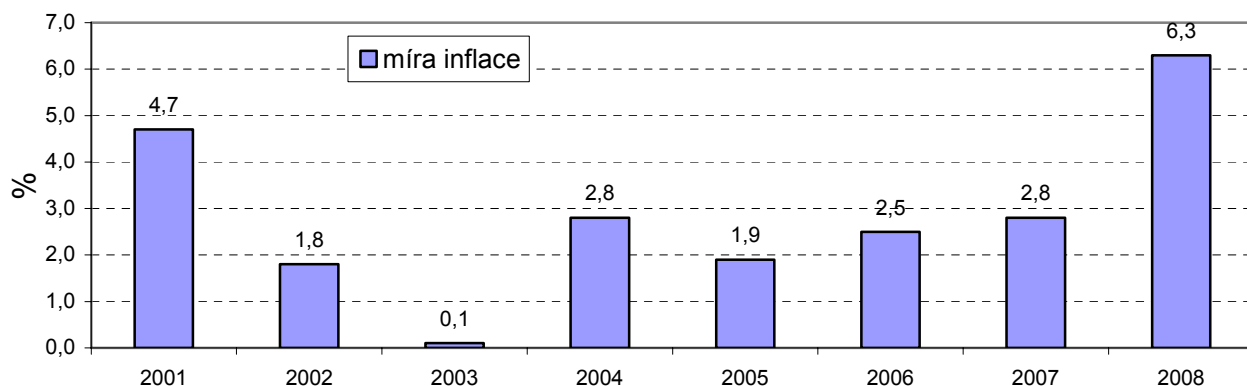

4. Spotřebitelské ceny zboží a služeb

- **Nejvíce vzrostly ceny v roce 2008, nejméně v roce 2003**

Spotřebitelské ceny vzrostly v letech 2001 až 2008 o 25,2 %, což představuje průměrné meziroční tempo růstu 2,8 %. Ve většině let sledovaného období se přírůstek indexu spotřebitelských cen pohybovaly v rozmezí 1,8 až 2,8 %, došlo však i k výrazným obousměrným výkyvům. V roce 2003 se cenový růst prakticky zastavil, o pět let později dosáhl nejvyšší hodnoty za posledních deset let. Mimořádnost roku 2008 spočívala v kumulaci řady vlivů (zvyšování DPH, spotřební daně, cen energií, nájemného, potravin, zavedení zdravotnických regulačních poplatků), které se v roce 2003 neuplatnily nebo jen v omezené míře a v případě potravin působily opačně.

Graf č. 4.1 Průměrná míra inflace (průměrná meziroční změna indexu spotřebitelských cen)

- **Nadprůměrně vzrostly ceny v polovině oddílů spotřebního koše**

V letech 2001 až 2008 vzrostly nejvíce ceny v oddílech alkoholické nápoje a tabák, bydlení, voda, energie, paliva (dále bydlení), zdraví, pošty a telekomunikace, stravovací a ubytovací služby, ostatní zboží a služby. Při tom výraznější meziroční cenové růsty v těchto oddílech spotřebního koše byly z časového hlediska rozloženy velmi rozdílně a většinou se na nich podílely i administrativní vlivy.

Tabulka č.4.1 Indexy spotřebitelských cen

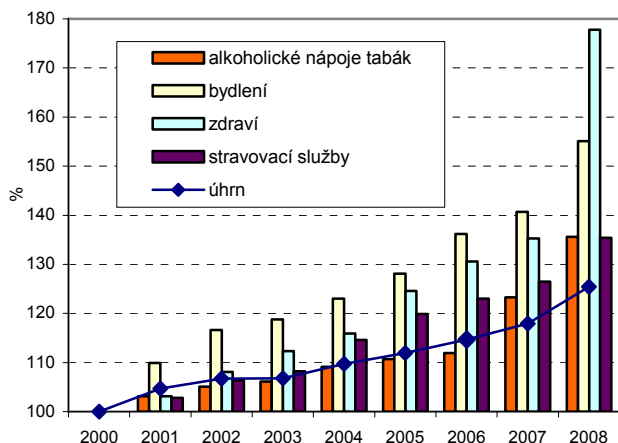
(předchozí rok = 100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Index 2008/2000
Úhrn	104,7	101,8	100,1	102,8	101,9	102,5	102,8	106,3	125,2
potraviny, nealkoholické nápoje	105,1	98,1	97,8	103,4	99,7	100,8	104,7	108,1	118,5
alkoholické nápoje, tabák	103,2	101,9	100,9	102,9	101,4	101,2	110,2	109,9	135,6
odívání a obuv	98,3	97,4	95,0	96,0	94,7	94,0	99,2	98,9	76,3
bydlení, voda, energie, paliva	109,9	106,1	102,0	103,5	104,1	106,3	103,4	110,3	155,3
bytové vybavení, zařízení domácnosti	100,1	99,9	98,4	98,1	98,0	98,7	99,9	100,5	93,8
zdraví	103,2	104,7	104,0	103,1	107,6	104,7	103,6	131,4	177,8
doprava	100,3	98,1	100,1	102,2	101,4	101,6	100,4	102,3	106,5
pošty a telekomunikace	105,0	103,3	98,0	112,9	107,6	106,8	100,0	97,3	134,2
rekreace, kultura, sport	105,1	102,0	99,7	101,0	101,8	101,4	100,0	100,8	112,3
vzdělání	102,8	103,6	103,0	102,6	102,3	103,5	102,4	102,7	125,4
stravovací a ubytovací služby	102,8	103,5	101,8	105,9	104,6	102,6	102,8	107,0	135,4
ostatní zboží a služby	104,6	104,0	102,9	104,2	101,0	101,9	102,1	104,7	128,4

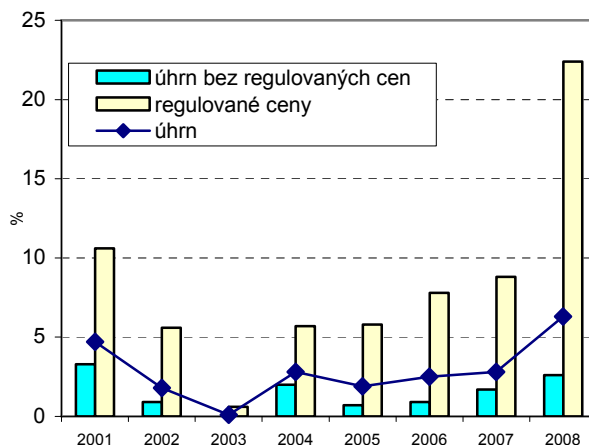
- **Růst cen ovlivňovaly administrativní vlivy**

Růst cen v oddíle alkoholické nápoje a tabák akceleroval v roce 2007 a 2008 z důvodu zvýšení spotřební daně cigaret. V bydlení rostly ceny zejména vlivem postupného uvolňování regulovaných cen vedoucího ke zdražování nájemného a energií. Výrazný růst cen v oddíle zdraví ovlivnilo zejména zavedení zdravotnických poplatků a zvýšení DPH z 5 na 9 % od ledna 2008. V oddíle pošty a telekomunikace kulminoval růst cen v roce 2004 vlivem daňových změn. V roce 2007 a 2008 ceny začaly klesat v důsledku akčních slev mobilních operátorů. V oddíle stravovací a ubytovací služby se promítlo zvýšení snížené sazby DPH z 5 na 9%, ke kterému došlo od ledna 2008. Ceny zboží a služeb, které byly ovlivněny administrativními zásahy, měly ve všech letech výrazně vyšší růst než tržní ceny.

Graf č. 4.2 Indexy spotřebitelských cen (rok 2000=100)

Graf č. 4.3 Změna spotřebitelských cen proti předchozímu roku

• Změny DPH v roce 2004 a 2008

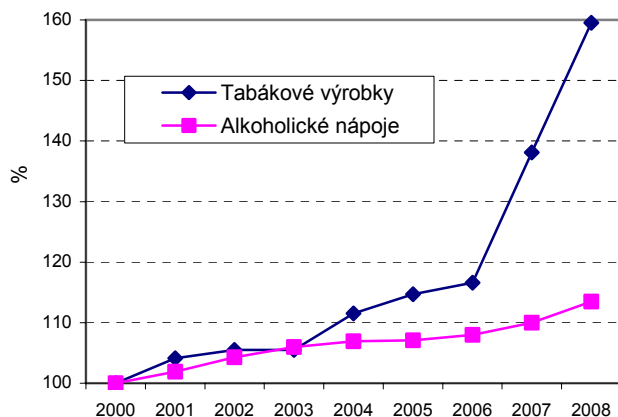
K výrazným změnám DPH došlo v roce 2004 a 2008. V roce 2004 se zvýšila od ledna sazba DPH z 5 na 22 % u veřejných telekomunikačních služeb. Další úprava DPH s účinností od 1. května 2004 spočívala ve zvýšení z 5 na 19 % u řady služeb a naopak ve snížení sazby z 22 na 19 % u většiny nepotravinářského zboží a veřejných telekomunikačních služeb. Změna DPH směrem nahoru se ve spotřebním koši projevila zvýšením cen zejména stravovacích a osobních služeb. Snížení DPH nebylo u většiny nepotravinářského zboží zjevné, v plné míře se promítlo především u cen elektřiny, zemního plynu a veřejných telekomunikačních služeb. Podle orientačního propočtu ČSÚ činil podíl změn daní na celkovém přírůstku hladiny spotřebitelských cen 0,8 procentního bodu, z toho vliv spotřebních daní byl 0,3 procentního bodu a vliv změn DPH 0,5 procentního bodu.

V roce 2008 ovlivnilo vývoj cen zvýšení sazby DPH z 5 % na 9 % u některého zboží a služeb a zvýšení spotřební daně u tabákových výrobků. Zvýšení sazby DPH se projevilo zejména v oddělech potravin a nealkoholické nápoje, zdraví, doprava, veřejné stravování a ubytování, ostatní zboží a služby. Dopad této změny na meziměsíční úhrnný přírůstek indexu spotřebitelských cen v lednu představoval podle orientačního propočtu ČSÚ zvýšení 1,1 procentního bodu..

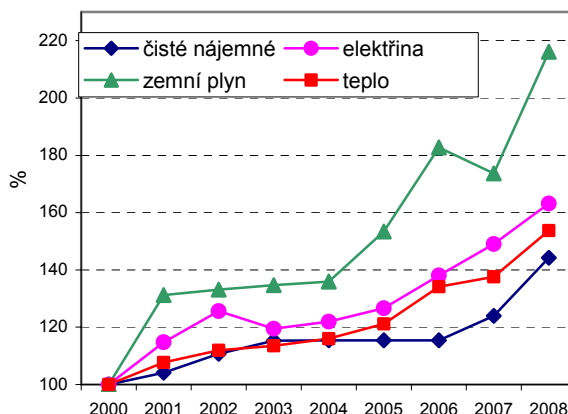
• Změny spotřebních daní

K hromadnému zvýšení spotřebních daní z tabákových výrobků, pohonných hmot a lihu došlo v roce 2004. Zatímco u pohonných hmot a lihu se spotřební daň do roku 2008 nezměnila, u tabákových výrobků docházelo k dalšímu zvyšování každoročně. Jeho dopad byl v roce 2005 a 2006 částečně tlumen obchodní politikou výrobců a dovozců. V dalších dvou letech se ceny tabákových výrobků staly spolu s cenami bydlení a potravin tahounem růstu cenové hladiny. Ceny tabákových výrobků vzrostly v roce 2008 ve srovnání s rokem 2000 o 59,5 % a ceny alkoholických nápojů o 13,5 %.

Graf č. 4.4 Indexy spotřebitelských cen (rok 2000=100)

Graf č. 4.5 Indexy spotřebitelských cen (rok 2000=100)

- **Ceny bydlení byly postupně deregulovány...**

Postupná deregulace cen se týkala zejména oblasti bydlení, které mělo ve všech analyzovaných letech vyšší růst než průměrná cenová hladina. Meziroční tempa růstu byla značně diferenciována v rozmezí 2,0 % až 10,3 % v roce 2008, kdy růst cen bydlení kulminoval. Tento vývoj souvisel se stupněm cenových deregulací zejména energií, nájemného, vodného a stočného a odvozu odpadků.

- **..za 8 let se zvýšily u jednotlivých položek o 40 % až 70 %**

Postupné zvyšování regulovaných cen u každé položky bydlení bylo v jednotlivých letech diferenciované, avšak výsledné zvýšení za osm let pohybovalo od cca 40 do 70 procent, ceny plynu vzrostly dokonce více než dvojnásobně. Ceny čistého nájemného byly do roku 2002 pravidelně zvyšovány vždy od července příslušného roku v závislosti na výši inflace (od roku 1999 podle indexu cen stavebních prací a materiálů) a koeficientu velikosti obce. Od roku 2003 se ceny regulovaného nájemného neměnily z důvodu absence zákonné normy, která by výši regulovaného nájemného umožnila zvedat. Růst cen čistého nájemného v roce 2003 byl důsledkem zvýšení nájemného od července 2002, které působilo ještě v 1. pololetí 2003. Meziroční růst cen čistého nájemného kulminoval v letech 2007 a zejména 2008, kdy byl opět po čtyřech letech stagnace nastartován proces postupného zvyšování regulovaného nájemného.

- **Ceny plynu vzrostly více než dvojnásobně**

Ceny zemního plynu byly upravovány téměř každé čtvrtletí většinou směrem nahoru. Největší růst zaznamenaly v roce 2001 vlivem růstu světových cen zemního plynu v 1. pololetí 2001. V roce 2002 pak došlo po prvé hned k dvojímu výraznému snížení ceny zemního plynu (od dubna o 8,2 % a října o 7,3 %) a tím se jejich meziroční růst silně zpomalil. V roce 2003 a 2004 zaznamenaly ceny zemního mírné oboustranné pohyby, které skončily výrazným zvýšením cen plynu (o 17,4 %) od října 2005, které ovlivnilo i meziroční index v roce 2006. O rok později v říjnu 2006 došlo ke snížení cen plynu o 5,5 % a od ledna 2007 o dalších 4,2 %, což se projevilo v roce 2007 prvním meziročním poklesem cen zemního plynu o 5,0 %. Tento pro spotřebitele kladný vývoj byl přerušen v roce 2008, kdy ceny plynu opět meziročně výrazně vzrostly. Kolísání cen zemního plynu s trendem výrazného růstu souviselo s pohyby cen zemního plynu na světových trzích, které se kromě jiného odvíjely od politické i ekonomické situace ve světě.

Ceny elektřiny byly pravidelně od ledna každého roku zvyšovány s výjimkou roku 2003, kdy byly poprvé sníženy (viz tabulka 4.2).

- **Změny v regulaci cen elektřiny a plynu**

V návaznosti na ceny elektřiny a plynu se vyvíjely i ceny tepla pro otop a ohřev vody, které rostly nejpomaleji v letech 2003, 2004 a 2007 a nejvíce v roce 2008. Ceny všech energií byly regulovány Energetickým regulačním úřadem, při čemž od roku 2006, resp. 2007 regulaci podléhala pouze distribuce elektřiny a plynu.

- **Po cenách plynu nejrychlejší růst cen vodného a stočného**

Ceny vodného a stočného každoročně rostly, při čemž jejich tempo růstu se od roku 2001 do roku 2006 zpomalovalo, v roce 2007 a zejména 2008 se opět zrychlilo. Růst cen stočného byl za posledních osm let druhý největší z položek bydlení.

Tabulka č. 4.2 Indexy spotřebitelských cen

(předchozí rok = 100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Index 2008/2000
Čisté nájemné	104,1	106,3	104,2	100,1	100,1	100,0	107,3	116,2	144,2
vodné	109,9	108,2	105,5	105,0	104,4	103,5	106,6	107,9	163,9
stočné	111,9	108,4	105,4	105,8	105,9	105,6	105,6	108,6	173,5
odvoz odpadků	100,3	107,9	108,3	106,5	109,9	101,9	101,0	101,9	144,0
elektřina	114,8	109,4	95,2	102,0	104,0	109,0	107,9	109,5	163,2
plyn	131,0	101,6	101,1	101,0	112,9	119,1	95,0	124,3	216,1
tepl	107,6	104,1	101,3	102,2	104,5	110,7	102,6	111,7	153,8

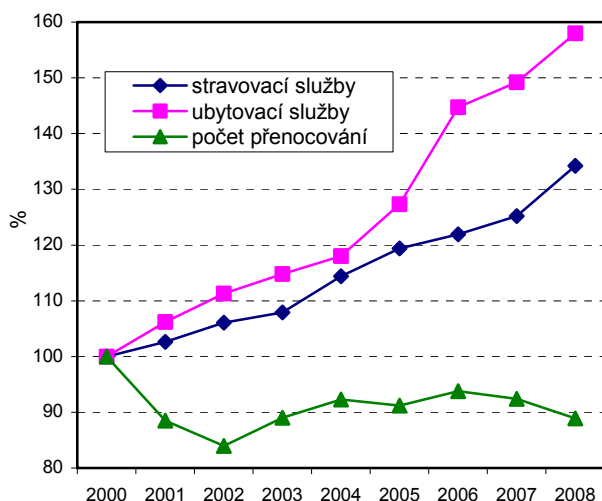
- **Také ceny v oddíle zdraví ovlivňovaly administrativní vlivy ...**

Většina cen zboží a služeb v oblasti zdraví byla administrativně ovlivňována buď formou maximálních cen nebo věcným usměrňováním při tvorbě cen. To se týkalo především léků, i když v posledních letech byly některé druhy léků z regulace vyjmuty. Změny v lékové politice v jednotlivých letech vedly k postupnému růstu cen i doplatek léků. Na celkovém růstu cen v oddíle zdraví se však podílely zejména změny od ledna 2008, kdy došlo ke zvýšení DPH u léků a dalších zdravotnických výrobků z 5 na 9 % a hlavně k zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví.

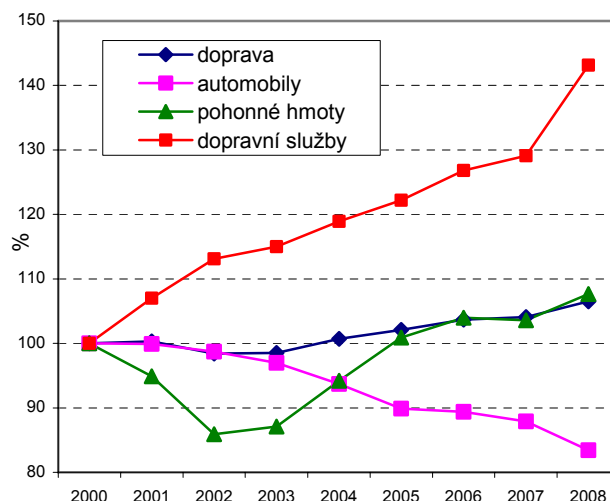
- **... stejně jako ceny stravovacích a ubytovacích služeb**

U stravovacích a ubytovacích služeb byl vývoj cen ovlivňován zejména tržními vlivy, ale částečně i administrativními vlivy. Mezi administrativní vlivy patřilo zvýšení sazby DPH z 5 na 19 % u jídel a nápojů v restauracích v roce 2004 a zvýšení DPH z 5 na 9 % u ubytovacích služeb a školních jídelen v roce 2008. Stejně zvýšení DPH zaznamenaly v roce 2008 i ceny potravin, což se zpětně projevilo i v cenách jídel v restauracích. Vývoj cen ubytovacích služeb ovlivnila i změna dotačního systému ubytování na kolejích v roce 2006. Ceny stravovacích služeb vzrostly v roce 2008 proti roku 2000 o 34,2 % a ceny ubytovacích služeb o 58,0 %.

Graf č. 4.6 Indexy spotřebitelských cen a indexy počtů přenocování (rok 2000=100)

Graf č. 4.7 Indexy spotřebitelských cen (rok 2000=100)

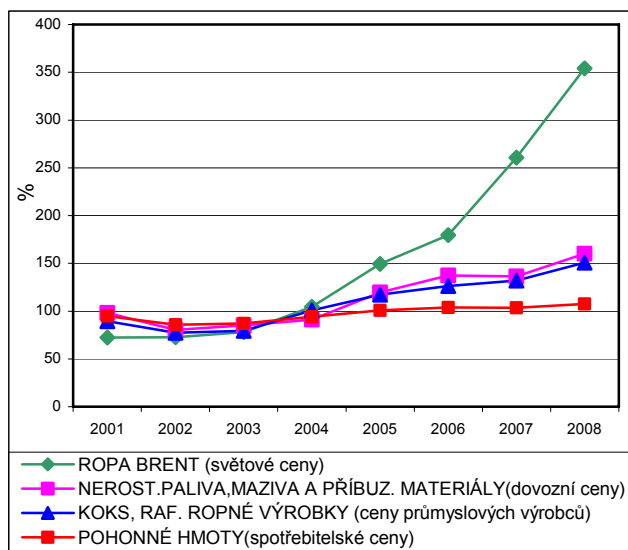
- **Vývoj cen v dopravě ovlivnily ceny dopravních služeb**

Také vývoj cen v dopravě určovaly tržní a částečně i administrativní vlivy. Tržní vývoj se týkal zejména cen pohonných hmot, dopravních prostředků, jejich oprav a náhradních dílů. Zatímco tvorba cen u většiny dopravních služeb podléhá věcnému usměrňování cen nebo o nich rozhodují místní orgány (např. MHD).

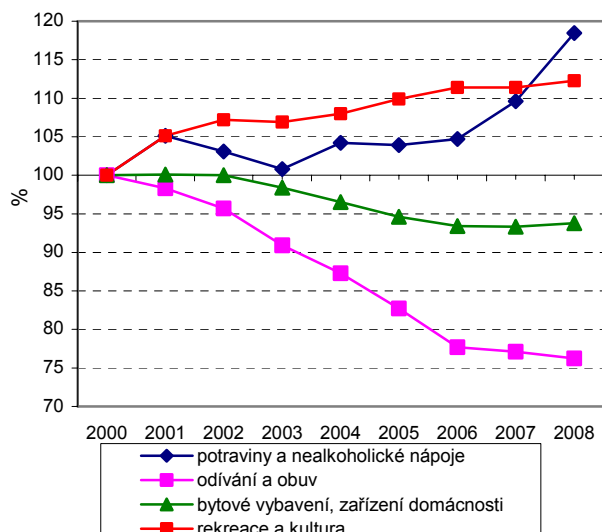
Nejrychleji rostly ve sledovaném období ceny dopravních služeb, a to o 43,2 %, z toho v kolejové osobní dopravě o 55,4 %, v silniční osobní dopravě o 43,1 % a v letecké o 24,9 %. Ceny pohonných hmot byly v roce 2008 vyšší než v roce 2000 pouze o 7,6 %. Je třeba však vzít v úvahu, že v roce 2000 proti roku 1999 vzrostly ceny pohonných hmot o výrazných 24,6 %, v dalších letech klesaly a na úroveň roku 2000 se dostaly v roce 2005. Do roku 2004 měly podobný vývoj i světové ceny ropy, dovozní ceny nerostných paliv a ceny rafinérských ropných výrobců. Od roku 2005 byl růst spotřebitelských cen mírnější než v ostatních cenových okruzích a zejména neodrážel výrazný růst světových cen ropy. Důvodem byly vlivy kurzu k dolaru, konkurenční prostředí na trhu s pohonnými hmotami a zejména v posledních dvou letech i světová hospodářská krize.

Hospodářská krize zasáhla i automobilový průmysl, což se projevilo poklesem cen automobilů v roce 2008 proti roku 2000 o 16,6 %.

Graf č. 4.8 Indexy cen ropy a ropných výrobků (rok 2000=100)

Graf č. 4.9 Indexy spotřebitelských cen (rok 2000=100)

• Ceny v oddíle potravin a nealkoholické nápoje ovlivňovaly ceny v zemědělské výrobě

Vývoj tržních cen ovlivňovaly směrem nahoru zejména ceny v oddílech potravin a nealkoholické nápoje, rekreace a kultura a směrem dolů ceny v oddílech odívání a obuv, bytové vybavení a zařízení domácnosti.

Ceny v oddíle potravin a nealkoholické nápoje byly v roce 2008 proti roku 2000 vyšší o 18,5 %, při čemž jejich meziroční vývoj byl velmi rozdílný (viz tab. č 4.1) a významně ovlivňoval celkovou hladinu spotřebitelských cen. To se týkalo zejména roku 2003 a 2008, tedy roků s minimální a maximální hodnotou inflace v hodnocených letech. V roce 2003 klesly ceny potravin a nealkoholických nápojů meziročně o 2,2 % a naopak v roce 2008 vzrostly o 8,1 %. Tahounem růstu cen potravin byly zejména v posledních třech letech ceny pečárenských výrobků a obilovin. Na konci roku 2007 a v roce 2008 zrychlil růst cen ve skupině mléko, sýry, vejce a oleje a tuky. Naopak ceny masa nejvíce vzrostly v roce 2001, v dalších letech se jejich růst prakticky zastavil.

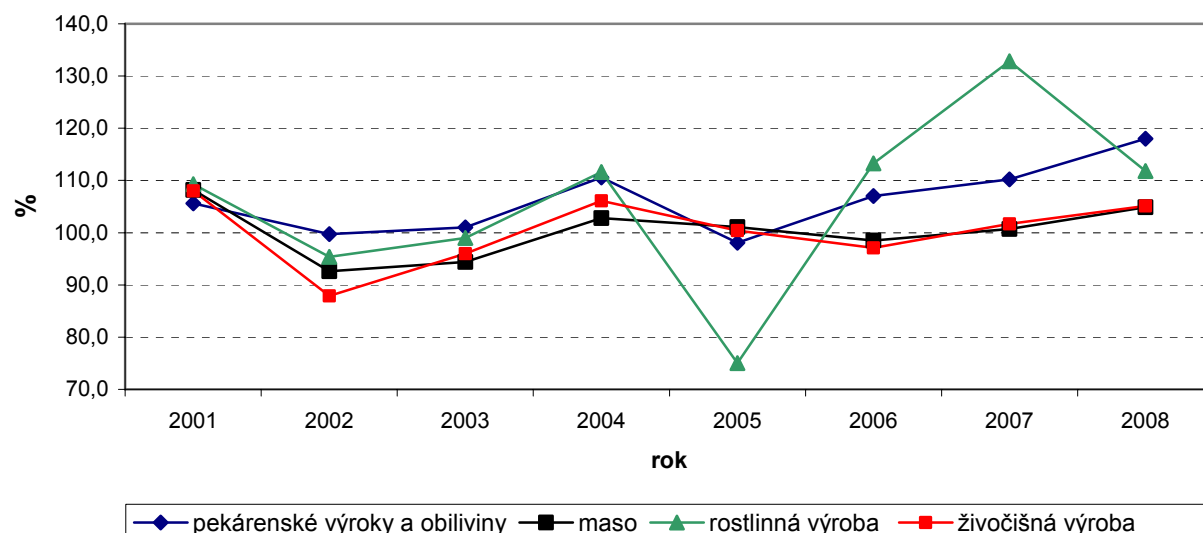
Tabulka č. 4.3 Indexy spotřebitelských cen

(předchozí rok = 100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Index 2008/2000
Pekárenské výrobky, obiloviny	105,6	99,7	101,0	110,6	98,1	107,0	110,2	118,0	160,7
maso	108,2	92,6	94,4	102,8	101,1	98,5	100,7	104,9	102,3
Mléko, sýry, vejce	102,8	100,0	97,1	103,9	100,6	99,1	106,2	111,6	122,5
Oleje a tuky	102,3	101,7	99,0	104,1	100,3	96,9	104,4	114,2	124,3
Ovoce	113,2	97,3	101,5	102,5	101,4	93,8	107,9	105,9	124,5
Zelenina	101,4	105,7	97,5	95,1	90,6	117,4	105,5	93,7	104,6

Vývoj spotřebitelských cen potravin korespondoval s vývojem cen v zemědělské výrobě. To je zvláště zřetelné u vývoje cen v rostlinné výrobě ovlivněné růstem cen obilovin a vývoje spotřebitelských cen pečárenských výrobků. Naopak ceny živočišných výrobků vykazují podobně jako spotřebitelské ceny masa minimální výkyvy.

Graf č. 4.10 Indexy spotřebitelských cen a indexy cen v zemědělské výrobě (předchozí rok = 100)

• U rekreace a kultury diferencovaný vývoj

Položky v oddíle rekreace a kultura jsou velice rozmanité a tomu odpovídá i jejich diferencovaný vývoj. V průměru vzrostly ceny v tomto oddílu za osm let o 12,3 %. Mezi nejrychleji rostoucí patřily ceny rekreačních a kulturních služeb, které byly vyšší o 47,9 %. Naopak soustavně klesaly ceny audiovizuálních a fotografických zařízení a zařízení pro zpracování dat, kde ceny klesly o 47,0 %.

• Růst cenové hladiny nejmíc ovlivnily ceny bydlení

Rozklady meziročních přírůstků indexů spotřebitelských cen vyjadřují vliv jednotlivých oddílů spotřebního koše na zvýšení celkové cenové hladiny v procentních bodech.

Ve všech analyzovaných letech se na růstu cenové hladiny podílely nejvíce ceny bydlení, a to i v letech 2003 až 2006, kdy se neměnily ceny čistého nájemného. Růst cen energií a čistého nájemného je uveden výše v tab. č. 4.2. Výraznou variabilitu vlivu na cenový vývoj vykazují ceny potravin a částečně i dopravy v důsledku změn cen pohonných hmot. Vliv dalších oddílů spotřebního koše na růst cenové hladiny byl téměř ve všech letech rovnoměrný, s tím, že výkyvy směrem nahoru vždy souvisely se změnou daní, což je patrné zejména v roce 2008 (viz výše).

Tabulka č. 4.4 Rozklad meziročních přírůstků spotřebitelských cen

v p.b.

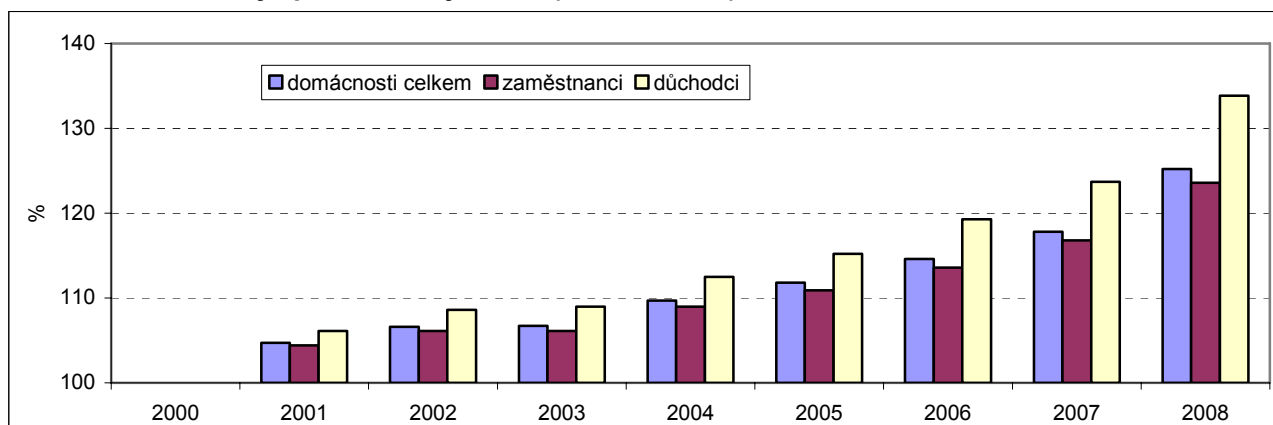
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Úhm	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3
potraviny, nealkoholické nápoje	1,0	-0,4	-0,4	0,6	-0,1	0,2	0,8	1,3
alkoholické nápoje, tabák	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,8	0,9
odívání a obuv	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,3	0,0	-0,1
bydlení, voda, energie, paliva	2,4	1,6	0,5	1,0	1,1	1,7	0,8	2,6
bytové vybavení, zařízení domácnosti	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0
zdraví	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,6
doprava	0,0	-0,2	0,0	0,2	0,1	0,2	0,0	0,3
pošty a telekomunikace	0,1	1,1	-0,1	0,3	0,2	0,2	0,0	-0,1
rekreace, kultura, sport	0,5	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1
vzdělání	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
stravovací a ubytovací služby	0,2	0,2	0,1	0,4	0,4	0,2	0,2	0,4
ostatní zboží a služby	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3

• Nejvyšší růst ISC u domácností důchodců

Vývoj spotřebitelských cen v letech 2001 až 2008 (rok 2000 = 100) se projevil zvýšením indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) - dále ISC - u domácností zaměstnanců o 23,6 % a u domácností důchodců o 33,8 %.

Ve všech letech sledovaného období rostly ISC u domácností důchodců rychleji než u domácností zaměstnanců. Tento vývoj ovlivnily zejména ceny v oddíle bydlení, kde výrazné zvýšení cen bylo umocněno vyšší vahou ve spotřebním koši domácností důchodců. Na vyšší růst ISC důchodců působily i ceny v oddíle zdraví, kde se projevil zejména vyšší dopad zavedení regulačních zdravotnických poplatků v roce 2008. V oddíle pošty a telekomunikace se více u domácností důchodců promítl růst cen pevných linek (zejména paušálních poplatků) v první polovině sledovaného období a naopak menší vliv slev v mobilních sítích v druhé polovině sledovaného období. Vyšší růst ISC u domácností důchodců v dopravě byl způsoben vyšším podílem výdajů za veřejnou dopravu, kde ceny rostly nejvíce. Rychleji než u zaměstnanců rostly u důchodců i ISC v oddíle rekreace a kultura v důsledku nižší váhy audiovizuálních a fotografických zařízení a zařízení pro zpracování dat, jejichž ceny výrazně klesaly. V oddíle ostatní zboží a služby u domácností důchodců více působilo zvýšení cen sociálních služeb. Naopak na zmírnění růstu ISC důchodců působil vývoj cen potravin, které patřily v letech 2001 až 2008 k cenově podprůměrně rostoucím oddílům spotřebního koše a jejich váha byla u důchodců výrazně vyšší než u zaměstnanců. Pomaleji rostly u domácností důchodců ve srovnání se zaměstnanci ISC v oddíle alkoholické nápoje a tabák v důsledku menšího dopadu růstu cen tabákových výrobků. Vývoj ISC domácností zaměstnanců a důchodců podle 12 oddílů COICOP vč. jejich stálých vah je uveden v příloze v tab. č. 4.1.

Graf č. 4.11 Indexy spotřebitelských cen (rok 2000=100)

• **HICP**

Harmonizovaný index spotřebitelských cen (dále HICP) kopíroval v letech 2001 až 2008 vývoj národního indexu spotřebitelských cen. Ve srovnání s EU 27 byl výrazně vyšší v roce 2001 a 2008 a naopak výrazně nižší v roce 2003. Hodnoty ročních změn HICP v jednotlivých zemích EU jsou uvedeny v příloze v tab. č. 4.2. Z této tabulky je zřejmé, že výkyvy cenového růstu v letech 2001 až 2008 se týkaly zejména nových členských zemí EU, zatímco cenový vývoj u původních 15 zemí byl většinou vyrovnaný. U všech zemí však došlo, i když v různé míře, ke zrychlení cenového růstu v roce 2008.

Graf č. 4.12 Průměrná roční změna harmonizovaných indexů spotřebitelských cen

